

MRAČNI TURIZAM KAO EKSTREMNA VRSTA TURIZMA (1. dio): Kako je, zašto i gdje sve počelo

Share Tweetaj Podijeli

☰ Kategorija: **Društvo**
🕒 Objavljeno: Srijeda, 04 Kolovoz 2021 11:02
✍️ Piše: Lana Bunjevac (foto: Profimedia)

Ljeto 2006. godine provela sam u **Pragu** na novinarskom seminaru u organizaciji neprofitne udruge **Transitions Online**. Vrućine su bile dotad nezapamćene, srpanj 2006. bio je najtopliji mjesec u **Češkoj** otkad postoje mjerenja, a toplinski val koji je trajao 33 dana bio je ujedno i najduži koji je pogodio **Prag** od 1775. godine. Tog proljeća u Europi su se događale i katastrofalne poplave, slične onima koje su nedavno zahvatile **Njemačku i Belgiju**, a tada su najgore prošli gradovi uz rijeku **Labu** koja se zbog topljenja snijega i dugotrajne kiše izlila iz korita, a njezin vodostaj bio je najviši još od 1940. godine. Osim u **Njemačkoj, Laba** i njena porječja najviše štete napravile su u području sjeverozapadno od Praga: mnoga mjesta uz rijeku bila su evakuirana, a u poplavama je smrtno stradalo nekoliko ljudi.

U jednoj od šetnji Pragom naletjela sam na turističku agenciju i neobičan oglas koji je na engleskom jeziku reklamirao posjet poplavljenim područjima. Da se uvjerim da je to doista ono što sam mislila da jest, ušla sam u agenciju i dobila potvrdu da se radi o organiziranom izletu za one koji žele vidjeti posljedice poplave u sjeverozapadnoj **Češkoj**. Sama ideja činila mi se morbidnom i nisam mogla vjerovati da bi itko zdrave pameti išao gledati poplavljena područja i ljudska stradanja, no u agenciji su mi objasnili da su održali već nekoliko takvih tura, pretežno s inozemnim gostima. U međuvremenu, ljudi su počeli posjećivati ne samo poplavljena područja već i daleko opasnije destinacije poput **Černobila ili Fukushime**, a ono što je mene 2006. tako začudilo, u drugoj dekadi ovoga stoljeća postalo je općeprihvaćeno pod nazivom - mračni turizam.

Kako je uopće došlo do nastanka mračnog turizma? Masovni turizam, čiji se počeci vezuju uz šezdesete godine 20. stoljeća, dugo se godina smatrao univerzalnim lijekom za nerazvijenu privredu, no s vremenom su se počele pokazivati njegove negativne posljedice po prostor, lokalnu zajednicu i pojedinca. Od početka 21. stoljeća sve više se razvijaju i tzv. selektivni oblici turizma, a jedan od njih je i mračni turizam (engl. dark tourism), sintagma koju su prvi upotrijebili britanski autori **Lennon i Foley** 1996. godine u svom radu o medijskoj fascinaciji ubojstvom američkog predsjednika **J. F. Kennedyja** 1963. godine. Četiri godine kasnije isti autori objavili su i knjigu **"Dark Tourism: The Attraction of Death and Disaster"**, čija je glavna teza da je mračni turizam postmoderni fenomen, jer je nastao u doba masovnih komunikacija, globalizacije, rasta tehnologije i društvenih napetosti.

U najopćenitijem smislu, mračni turizam definira se kao posjet lokacijama gdje su se dogodile razne katastrofe. Takva mjesta mogu biti nekadašnja bojna polja i stratišta na kojima su izvršena masovna strijeljanja ili genocid, bivši zloglasni zatvori i tamnice, groblja, zatim mjesta poznata po nekoj prirodnoj katastrofi, memorijalni spomenici rata, kao i muzeji posvećeni ovoj tematici. Valja imati na umu da mračni turizam, iako sama riječ ima negativan prizvuk, ne treba miješati s turizmom "na crno", odnosno s radom na crno, jer u pitanju nije neka vrsta ilegalnog turizma.

Kao rastući segment u turizmu, mračni turizam specifičan je fenomen koji tijekom posljednjeg desetljeća izaziva sve veću pažnju medija, ali i akademske zajednice. Britanski znanstvenik **Philip Stone** sa Sveučilišta u **Lancashireu** osnovao je **Institute for Dark Tourism**, a zalaže se za pristup koji mračni turizam izučava interdisciplinarno, dok se on sâm najviše bavi proučavanjem sociologije smrti, individualnom etikom i kolektivnim moralom, o čemu će još biti govora u završnom tekstu.

Mračni turizam zapravo nije nova pojava; njegova povijest seže još u doba staroga **Rima** kada su ljudi masovno prisustvovali gladijatorskim borbama u **Koloseumu**, a tijekom španjolske inkvizicije u srednjem vijeku popularna su bila javna spaljivanja vještica. Ono što je suvremeno u današnjem globalnom mračnom turizmu nisu samo društvene i kulturne implikacije i posljedice masovnog turističkog iskustva, već i sve veća mobilnost ljudi koji konzumiraju smrt i katastrofe u nekada dalekim krajevima svijeta. Promjene u turističkoj

Gladiatorske borbe smatraju se prapočetkom mračnog turizma

mračni turizam često se gleda kao na nešto negativno i neetično te ga se u medijima nerijetko optužuje za površnost i komercijalizaciju. To je bio slučaj s Hirošimom, koju je američki magazin **Time** kritizirao zbog toga što je s vremenom postala dio industrije zabave. Trend snimanja selfija nije zaobišao ni mračni turizam, što ćemo u jednom od narednih tekstova vidjeti i na primjeru **Auschwitza**. Zanimljiv i istovremeno kontroverzan projekt izveo je 2017. godine berlinski pisac i glazbenik **Shahak Shapira**. Doveo je u pitanje kulturu sjećanja na **Holokaust** tako što je spojio selfije na spomen-obilježju holokausta u **Berlinu** s fotografijama iz koncentracijskih logora. Satirička kampanja nazvana **Yolocaust** - složenica popularnog hashtaga **#Yolo** i riječi holokaust - zadobila je ogromnu popularnost, s više od 2,5 milijuna pregleda na internetu.

Peter Hohenhaus, njemački lingvist koji također izučava mračni turizam, oštro odbacuje svako skandaliziranje ove vrste turizma. - Mračni turizam nije negativna pojava. Upitno je samo kako se turisti pritom ponašaju i kako reagiraju na određene stvari. Mračni turizam nije neka neetička i nenormalna vrsta turizma, već prije svega jedna posebna vrsta edukativnog putovanja s težištem na novijoj povijesti koja je, kao što znamo, puna mračnih poglavlja. Da se čovjek za to zanima ne samo da je legitimno već je sve samo ne moralno upitno - smatra Hohenhaus.

Tekst je objavljen u sklopu projekta poticanja novinarske izvrsnosti Agencije za elektroničke medije

motivaciji, utjecaji kulture medija i rapidno širenja informacija u doba globalizacije učinili su mračni turizam dostupnim sve većem broju ljudi.

Tzv. mračni turisti motivirani su različitim pobudama; to može biti želja za edukacijom o povijesnoj pozadini nekog događaja, evociranje uspomena na obitelj ili vlastito iskustvo (logoraši, ratni veterani...), ali isto tako i puka znatiželja ili, kao što ćemo vidjeti kasnije, čak i zabava. Mračni turizam u velikoj mjeri populariziraju i televizija i film, što je možda najočitije kroz čitav niz filmova i serija o bivšem kolumbijskom narkobossu **Pablu Escobaru** ili pak onih o **Černobilu**.

Dakako, postavlja se pitanje je li etički opravdano ljudsku patnju i nesreću koristiti kao turistički sadržaj? Naravno, postoji raspon između različitih vrsta mračnih destinacija, pa tako npr. posjet koncentracijskom logoru ima prije svega informativni karakter i teško bi se mogao tumačiti nekim posebnim "morbidnim" motivom. Ipak, na